

УДК 343.31

А. В. Бойко, здобувач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Стаття присвячена дослідженню проблем, пов'язаних з визначенням родового об'єкта злочину, передбаченого статтею 345 КК України. Дається власне визначення родового об'єкта злочинів розділу XV КК України

Ключові слова: кримінальне право, погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу, родовий об'єкт

Щодо родового об'єкта злочину, передбаченого статтею 345 КК України, то академік В. Я. Тацій наголошує, що «під родовим (груповим) об'єктом розуміють об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які повинні охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм» [1, 105].

Саме цю його властивість було покладено в основу побудови Особливої частини Кримінального кодексу, що дозволило законодавцю в цілому правильно об'єднати в межах одного розділу Кримінального кодексу норми, в яких встановлюється відповідальність за посягання на тотожні чи однорідні суспільні відносини [1, 106].

Виходячи з цього родовим об'єктом злочинів розділу XV Особливої частини КК України є авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Логічно з цього зробити висновок, що такому авторитету завжди і в першу чергу заподіюється шкода або виникає загроза заподіяння шкоди. Однак аналіз складів злочинів, що входять до розділу XV Особливої частини КК України, свідчить: хоча авторитет названих органів і пошкоджується чи ставиться під загрозу заподіяння шкоди вчиненням злочинів даного розділу, проте не завжди і тим більше не у першу чергу. В цьому зв'язку і постає питання про необхідність з'ясування змісту родового об'єкта розділу XV Особливої частини КК України.

Етимологічне розуміння терміна «авторитет» означає — загальновизнане значення, вплив, поважність (особи, організації, колективу, теорії тощо) [2, 14]. Розрізняють авторитет офіційний, який визначається посадою, та реальний. Посадовий авторитет витікає із сутності системи управління. Реальний авторитет — фактичний вплив, довіра та повага [3, 4]. З приводу авторитету органів управління професор В. О. Навроцький вказав, що розпорядження і вказівки авторитетних органів управління виконуються без додаткової перевірки й обговорення, беззаперечно [4, 576]. У такому розумінні авторитет становить цінність, насамперед, не сам по собі, а в аспекті того, що він виступає запорукою нормальної, такої, яка не зазнає протиправного втручання і опору, управлінської діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Вчений-правознавець П. П. Осипов визнавав авторитет структурним елементом суспільних відносин і вважав його важливою умовою ефективного функціонування органів управління [5, 406]. На думку професора В. І. Осадчого, авторитет — це таке явище, яке складається (ви

никає) у ході діяльності державних органів чи громадських організацій. Інакше кажучи, воно вторинне порівняно з порядком функціонування органів влади, підприємств, установ, організацій, громадської діяльності громадян [6, 96].

Вчений-правознавець Л. В. Дорош вважає, що родовим об'єктом злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян є певна група суспільних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням адміністративно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Але тут же Л. В. Дорош переконує, що ці злочини істотно порушують суспільні відносини, які забезпечують нормальне функціонування органів влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян та їх представників; протидіють нормальній діяльності цих органів, послаблюють їх авторитет, заподіюють шкоду життю, здоров'ю, гідності або власності громадян, іншим об'єктам, які охороняються законом [7, 429].

Інший український вчений О. А. Чуваков вважає, що злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян — це суспільно небезпечні діяння, що посягають на нормальну діяльність державного апарата, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, сполучені із застосуванням насильницьких дій над посадовими особами або представниками органів управління, що перешкоджають їхній нормальній діяльності, які можуть порушити нормальну роботу державних органів, заподіяти шкоду їх авторитету, а також порушити права та свободи громадян [8, 355].

З цього виходить, що, вчиняючи злочини, передбачені розділом XV Особливої частини КК України, суб'єкт насамперед прагне вплинути на виконання службових чи громадських обов'язків певними особами або порушити інший встановлений у державі порядок функціонування державних органів чи громадських організацій. Тобто при вчиненні цих злочинів завжди заподіюється шкода чи ставляться під загрозу пошкодження відносини управління, що і слід визнати родовим об'єктом [6, 96].

Професор М. Й. Коржанський взагалі вважав назву розділу XV Особливої частини КК України 2001 року невідповідною, «оскільки вона занадто звужує родовий об'єкт злочинів, що віднесені до цього розділу» [9, 398]. Він зазначав: «Розділ XV Кримінального кодексу України називається «Злочини проти авторитету державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян» і об'єднує статті, якими передбачається відповідальність за посягання на всі сфери державного управління. Система суспільних відносин, що є державним управлінням, виступає родовим об'єктом цих злочинів. Родовий об'єкт злочинів проти порядку управління визначає їх суспільну небезпечність та важливість кримінально-правової боротьби з ними» [9, 398].

Погоджуючись у принципі із цим твердженням, слід вказати на необхідність істотного його доповнення. Відносини управління мають свій специфічний зміст, який засновано на відносинах субординації, підпорядкування [5, 407]. Для цих відносин характерно те, що в них виступають, з одного боку, суб'єкти, що управляють, а з іншого — керовані громадяни [10, 99].

Професор В. О. Навроцький, розкриваючи зміст порядку управління, з'ясовує значення термінів, які його утворюють. Зокрема, він пише: «Під управлінням звичайно розуміють діяльність органів державної влади з проведення у життя вимог законів і підзаконних нормативних актів. Управлінська діяльність передбачає наявність владних відносин, потребує підпорядкованості, безумовного виконання підлеглими законних вказівок і розпоряджень органів управління. Порядок — це правильний, налагоджений стан, розташування чого-небудь; стан, при якому все іде, як належить, благополучно; коли не вчиняються неправильні дії, режим

чого-небудь» [4, 574]. Далі автор розкриває суспільні відносини, які складаються з приводу управління, називаючи їх структурні елементи. Це: учасники відносин (окремі форми влади; об'єднання громадян, з одного боку; з іншого — організації та громадяни); предмет відносин — забезпечення порядку — стану, за якого не вчиняються неправильні, незаконні дії з боку як органів управління, так і підлеглих; дотримуються встановлені вимоги, правила; зміст відносин — взаємні права і обов'язки учасників управлінських відносин [4, 574].

Український правознавець Д. Шапченко під порядком управління розуміє нормативно визнаний порядок здійснення державою своєї управлінської функції, яка реалізується в управлінській діяльності відповідних суб'єктів та особливому режимі функціонування її матеріальних носіїв [11, 637].

А професор В. Д. Меншагін, характеризуючи об'єкт злочину проти порядку управління, підкреслював, що ними є не лише правильна діяльність державних закладів і підприємств, а й правильна діяльність будь-яких громадських організацій [12, 390-391].

Вчений у сфері управління Г. О. Туманов вважав, що «значні за обсягом управлінські впливи справляють, наприклад, працівники, які не мають підлеглих за посадою. Так здійснюють управління рядові міліціонери, котрі забезпечують громадський порядок, наприклад, на стадіоні» [13, 94].

Не погоджуючись з наведеним підходом, український дослідник В. М. Плішкін вказує, що у такому разі: «напрошується парадоксальний висновок, а саме: адміністративні, оперативно-розшукові та кримінально-процесуальні заходи, яких вживають правоохоронці, є методами управління. Однак управління тут має місце лише в організації правоохоронної діяльності» [14, 13].

На думку професора В. І. Осадчого, така позиція звужує зміст поняття «управління». Адже управління може стосуватися як організації правоохоронної діяльності, так і діяльності рядового міліціонера, який у конкретному випадку забезпечує громадський порядок. Діяльності такого міліціонера, як і організації правоохоронної діяльності в цілому, притаманні одні й ті ж управлінські ознаки. Це дозволяє професору В. І. Осадчому констатувати, що уповноважені особи органів виконавчої влади та об'єднань громадян здійснюють управління. Інакше кажучи, виконання представником влади, працівником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем обов'язків щодо охорони громадського порядку — це управлінська діяльність [6, 97].

Так, посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 345 КК України) вчиняється саме у зв'язку з виконанням представником влади, працівником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем обов'язків щодо охорони громадського порядку. А це означає, що суб'єкт злочину хоче вплинути саме на регламентований державою порядок виконання названими особами покладених на них обов'язків.

Таким чином, ми цілком підтримуємо позицію професора М. Й. Коржанського та інших вчених, які вважають, що родовий об'єкт злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК України, не може бути зведений лише до авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Так, авторитет органів управління може виступати у якості єдиного безпосереднього об'єкту окремих злочинів, склади яких передбачені, зокрема, статтями 338, 356 КК України. В деяких випадках авторитет може виступати компонентом такого об'єкту — наприклад, при вчиненні посягань, передбачених ст. 342, 343 КК України тощо.

Але в цілому всі наведені у розділі XV Особливої частини КК України злочини спрямовані проти порядку функціонування органів влади, підприємств, установ, організацій, громадської діяльності громадян як виду управлінської діяльності.

Отже, не тільки і не стільки авторитет органів державної влади та об'єднань громадян є родовим об'єктом злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК України, а центральне місце тут займає порядок управління, під яким розуміється нормативно визначений порядок функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, їх посадових осіб та представників, за допомогою якого здійснюється вплив на учасників управлінських відносин, чим забезпечується легітимність, авторитет та нормальна робота значених органів і осіб.

Відповідно до нашої позиції щодо визначення родового об'єкта, пропонуємо змінити назву розділу XV Особливої частини КК і викласти її у наступній редакції: «Злочини проти порядку управління та авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян».

Література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; Заред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-е вид., перероб. і допов.]. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т.1. – 1972. – 844 с.
3. Термінологічний словник з управління персоналом органів внутрішніх справ України / [Укладач Н. П. Матюхіна]; за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 120 с.
4. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій / В. О. Навроцький. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 771 с.
5. Курс советского уголовного права: В 5 т. / [Н. А. Беляев, Н. Лейкина, В. К. Глистин и др.]; Отв. ред. Н. А. Беляев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968-1981. – Т. 4: Часть Особенная. – 1978. – 557 с.
6. Осадчий В. І. Об'єкт і система злочинів, передбачених розділом XV КК України / В. І. Осадчий // Право України. – 2004. – № 2. – С. 96-99.
7. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
8. Уголовное право Украины. Особенная часть: учебник / [А. П. Бабий, И. Доброход, Е. Кармазин, А. В. Загика, Е. Козерацкая, Д. И. Крупко и др.]; отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – 5-е изд., доп. и перераб. – Х.: Одиссей, 2009. – 544 с.
9. Коржанський М. І. Кримінальне право і законодавство України. Частина Особлива: Курс лекцій / М. І. Коржанський. – К.: Атіка, 2001. – 544 с.
10. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом: опыт системного исследования / В. Г. Афанасьев. – М.: Политиздат, 1973. – 390 с.
11. Кримінальне право України. Особлива частина: Підруч. / [Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, С. Я. Лихова та ін.]; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Юрид. ф-т. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 891 с.
12. Меньшагин В. Д. Курс советского уголовного права. Особенная часть: в 6 т. // Меньшагин В. Д., Пионтковский А. А., Чхиквадзе В. М. – М.: Госюриздат, 1955-1959. – Т. 2. – 1959. – 812 с.
13. Туманов Г. А. Организация управления в сфере охраны общественного порядка / Г. А. Туманов. – М, 1972. – 167 с.
14. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підруч. для слухачів і курсантів вищ. закл. освіти МВС України / В. М. Плішкін; [Ред. Ю. Ф. Кравченко; Нац. акад. внутр. справ України]. – К., 1999. – 701 с.

А. В. Бойко, соискатель

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

**РОДОВОЙ ОБЪЕКТ УГРОЗЫ
ИЛИ НАСИЛИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО РАБОТНИКА
ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОГО ОРГАНА**

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию проблем, связанных с определением родового объекта преступления, предусмотренного статьей 345 УК Украины. Дается собственное определение родового объекта преступлений раздела XV УК Украины

Ключевые слова: уголовное право, угроза или насилие относительно работника правоохранительного органа, родовый объект